

КОМИСИЯ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ОБЩНОСТИ

Брюксел, 1.4.2009 г.
SEC(2009) 416

РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА СЛУЖБИТЕ НА КОМИСИЯТА

Документ, придружаващ

БЯЛАТА КНИГА

Адаптиране спрямо изменението на климата — към европейска рамка за действие

**Последици от изменението на климата за здравето на човека,
животните и растенията**

{COM(2009) 147 окончателен}

РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА СЛУЖБИТЕ НА КОМИСИЯТА

Последици от изменението на климата за здравето на човека, животните и растенията

Настоящият работен документ на службите на Комисията има за цел да очертае основните проблеми, отнасящи се до здравето на човека, животните и растенията, във връзка с изменението на климата, да опише какво точно се прави в момента в отговор на тези предизвикателства и, в заключение, да посочи последователността от по-важни бъдещи действия от страна на Общността и държавите-членки, които е нужно да бъдат обсъдени.

Настоящият документ има за основа общата рамка, установена по-специално в Бялата книга, озаглавена „Адаптиране спрямо изменението на климата — към европейска рамка за действие“ [COM(2009) 147], която предлага да се засили издръжливостта на здравните и социалните системи и подчертава необходимостта от осигуряване на адекватно наблюдение и контрол на здравните последици от изменението на климата, като например епидемиологичен надзор и контрол на заразните болести или на последиците от извънредни събития.

Като цяло, изменението на климата не поражда много нови или непознати заплахи за здравето, но то ще засили определени взаимодействия между околната среда и човешкото здраве, чиито последици ще бъдат по-сериозни и по-силно изразени от сега наблюдаваните. Вече са въведени повечето мерки и системи в сферата на общественото здравеопазване, но те трябва да бъдат пригодени към новата ситуация и потребности.

В настоящия документ са очертани конкретните действия, които Европейският съюз може да предприеме в отговор на тези потенциални предизвикателства.

ВЪВЕДЕНИЕ

Европейски план за действие в областта на околната среда и здравето 2004–2010 г.¹

В рамките на действие 8 от Европейския план за действие в областта на околната среда и здравето 2004–2010 г. се отделя специално внимание на изменението на климата и здравето, като се съобщава, че ще бъдат набелязани и ще получат съответен отговор нововъзникващите въпроси, отнасящи се до околната среда и здравето.

Средносрочният преглед на Плана за действие в областта на околната среда и здравето² отчете, че е постигнат напредък по изпълнението на Плана за действие и че по линия на Шеста и Седма рамкова програма (вж. също глава 9 относно Рамковите програми на ЕС за научни изследвания) във връзка с изменението на климата и здравето са били

---

¹ COM(2004) 416.

² COM(2007) 314, - SEC(2007) 777.

финансирани няколко проекта на ЕС³. Средносрочният преглед също така подчерта значението на обхващането на сектори и заинтересовани страни и въпроси, свързани със здравето, в цялостен подход на политиката, особено на такива въпроси, като здравните последици от изменението на климата. На последно място, той обяви, че при бъдещото изпълнение на Плана за действие в областта на околната среда и здравето ще се обърне повишено внимание на изменението на климата и здравето.

В Заключенията си относно околната среда и здравето Съветът настоятелно прикани Комисията и държавите-членки да разработят средства за предвиждане, предотвратяване и отговор на потенциални заплахи от изменението на климата⁴.

Европейският парламент призова за засилване на сътрудничеството между отделните агенции „с оглед подобряване на системата за ранно предупреждение и, в резултат от това, ограничаване на отрицателните последици от изменението на климата върху здравето“⁵. Европейският парламент призовава също така държавите-членки и Комисията да отговорят адекватно на новите заплахи, поставени от изменението на климата, като например нарасналото присъствие на нови вируси и неизвестни патогени и с оглед на това да въведат нови технологии за намаляване на наличните патогени, които да намалят известните и неизвестни вируси и други патогени, предавани по кръвен път⁶.

В допълнение към изпълнението на Плана за действие на ЕС, Комисията подкрепя Световната здравна организация и държавите-членки на ЕС в изпълнението на „Плана за действие за околна среда и здраве за децата в Европа“ (СЕНАРЕ) и на Декларацията на министрите, оповестена през 2004 г. в Будапеща. Здравните проблеми, свързани с изменението на климата, ще бъдат един от основните стълбове на следващата конференция на министрите на здравеопазването и околната среда, която предстои да се проведе през март 2010 г. в Италия.

СИЦ (Съвместният изследователски център към Комисията) подкрепя Европейския план за действие в областта на околната среда и здравето като предоставя научно обоснованата информация, необходима за да се помогне на ЕС и държавите-членки да намалят неблагоприятните здравни последици от фактори на околната среда. Във връзка с изменението на климата и здравето СИЦ участва в действията за борба с ГАРСС (замърсяването на въздуха и изменението на климата в световен мащаб), като допринесе за провеждането на научни изследвания, съсредоточени върху взаимовръзката между замърсяването на въздуха и изменението на климата, така че отговорните политически фактори да бъдат наясно с потенциалното синергийно взаимодействие и компенсаторния механизъм, в условията на които действат системата на атмосферния въздух и на климата. Това действие обхваща: Европейската система за предупреждаване при наводнения (EFAS), разработена в рамките на проекта

---

³ MICORDIS, CANICULE, EuroHEAT, EDEN,
http://ec.europa.eu/health/ph_information/dissemination/unexpected/unexpected_2_en.htm.

⁴ 20 декември 2007 г.

⁵ Параграф 24 от Резолюция на Европейския парламент от 4 септември 2008 г. относно средносрочния преглед на Европейския план за действие в областта на околната среда и здравето 2004–2010 г. (2007/2252(INI)).

⁶ Параграф 26 от Резолюция на Европейския парламент от 4 септември 2008 г. относно средносрочния преглед на Европейския план за действие в областта на околната среда и здравето 2004–2010 г. (2007/2252(INI)).

„Обусловени от промените във времето природни бедствия“ (WDNH), който цели да предоставя симулации на наводнения от среден клас навсякъде в Европа в рамките на 3 до 10 дни и ще предоставя информация за готовността и управлението на помощта по време на кризи, предизвикани от наводнения, и Европейската информационна система за горски пожари (EFFIS), която подкрепя службите, отговарящи за защитата на горите от пожари в ЕС и съседните му страни и която също предоставя информация за горските пожари в Европа.

Правно основание

В съответствие с целите на действията на Общността в областта на общественото здраве, посочени в член 152 от Договора, действията на Общността следва да допълват националните политики и да бъдат насочени към подобряване на общественото здраве, предотвратяване на човешката заболяемост и болести, както и към премахване на източниците на опасност за човешкото здраве. Тези действия следва да обхванат борбата със сериозните заплахи за здравето чрез поощряване на научните изследвания относно техните причини, предаване и предотвратяване, а също така и здравната информация и просвета. Правното основание за приемането на мерки, свързани със здравето на животните и растенията, е дадено в член 37 от Договора.

1. ЧОВЕШКО ЗДРАВЕ

Съгласно проведената в няколко европейски страни оценка на въздействието и финансираните от ЕС и СЗО-ЕВРО научни изследвания, се очаква изменението на климата да окаже въздействие върху епидемиологията на много болести и заболявания. Тази оценка бе допълнително подкрепена от докладите⁷ на СЗО и на Междуправителствения комитет по изменението на климата (IPCC)⁸, описващи отрицателното въздействие върху човешкото здраве.

Това въздействие върху здравето ще бъде изпитано по различен начин от различните страни и техните региони, именно поради географската конфигурация на ЕС. Естеството и мащабът на това въздействие ще зависят в крайна сметка от адаптивните възможности и действията на здравните системи и от достъпа до тези услуги, с които по принцип разполагат различните групи от населението. Някои от предвидените мерки биха могли да бъдат достатъчно ефикасни при сегашните климатични условия, но може да се наложи да бъдат засилени или преразгледани в случай на много по-силно или ускорено изменение на климата.

Здравните системи са уязвими на екстремни климатични явления. Действително изменението на климата може да окаже влияние върху здравните системи чрез увеличаване на търсенето на здравни услуги, надхвърлящо възможностите на тези системи. То също може да повлияе на способността им да се справят с търсенето, като така подкопае инфраструктурата, технологиите и наличието на работна сила. В това е и връзката с готовността за и самото реагиране на извънредни ситуации.

1.1. Здравната стратегия на ЕС

Здравната стратегия на ЕС признава значението на противодействието на големите заплахи за здравето. Изменението на климата и неговото въздействие върху общественото здраве е посочено като важно предизвикателство по отношение на защитата на гражданите от заплахи за здравето. Приета през 2007 г., стратегията съдържа предложения за действия във връзка с изменението на климата. Впоследствие Комисията се ангажира да изготви документ на тема „Здравни аспекти на адаптацията към изменението на климата“⁹.

---

⁷ <http://www.euro.who.int/Document/E91865.pdf> стр. 9.

⁸ <http://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar4/wg2/ar4-wg2-spm.pdf>.

⁹ Работен документ на службите на Комисията, придружаващ съобщението „Заедно за здраве: Стратегически подход за ЕС 2008-2013 г.“ {COM(2007) 630 окончателен}, стр. 33 от английската версия: „Комисията ще изготви доклад за изменението на климата, обхващаш редица предизвикващи загриженост области, между които и здравето. Ще бъдат издирени и анализирани най-актуалните научни данни относно здравните последици от екстремния климат и методологичните явления, свързани с изменението на климата, с което да се окаже подкрепа на ефективните действия в за предотвратяването им и за реагирането на тях. Ще бъде проучен ефектът от изграждането на системи за надзор за основните последици от изменението на климата като горещи вълни и наводнения. С цел да се окаже подкрепа на плановете за действие при непредвидени и потенциално опасни ситуации, ще се направи оценка на капацитета на здравните инфраструктури и системи в ЕС за справяне с различни нива на свързани с климата здравни заплахи.“

1.2. Пряко и непряко въздействие на изменението на климата върху човешкото здраве

Изменението на климата ще окаже влияние върху човешкото здраве или директно – във връзка с физиологичните ефекти на горещината и студа, – или косвено, например чрез промяна в човешкото поведение (например принудителна миграция, повече време, прекарвано на открито), повишена преносимост на разпространяваните чрез храна или трансмисивните заболявания или други последици от изменението на климата, като наводненията. Увеличение на някои от тези въздействия вече бе наблюдавано в Европа през последните десетилетия (например смята се, че само летните горещи вълни през 2003 г. са причинили повече от 70 000 допълнителни смъртни случая (Robine и др., 2008 г.).

Не всички причинени от климата промени са неблагоприятни за човешкото здраве. В умерените климатични зони по-меката зима ще доведе до по-малко случаи с фатален завършек, свързани със студа. Средата на закрито ще се подобри благодарение на по-леките мерки за поддържане на приятна вътрешна температура. Работниците на открито ще страдат по-малко от преохлаждане на организма по време на зимния сезон, което ще подобри производителността. Удължаването на периода на вегетация, в съчетание с по-голямото количество валежи, ще бъде благоприятно за селското стопанство и производството на храни, но също и за частното градинарство и други дейности на открито.

Заболеваемост и смъртност. Основната причина за загриженост в Европа са дължащите се на горещините смъртност и заболеваемост, причинявани от покачването на годишните температури и екстремните жеги, макар на тези въпроси да влияят и социално-икономическите промени, дължащи се на демографския растеж, възрастовото разпределение (застаряващото европейско население) и други фактори, като например миграцията. В държавите от ЕС се счита, че успоредно с всяко повишаване на температурата с един градус смъртността нараства с 1–4 %, което означава, че смъртността, свързана с горещини, може да нарасне с 30 000 смъртни случая на година до 30-те години на 21-ви век и с 50 000 до 110 000 смъртни случая на година до 80-те години на 21-ви век (проект PESETA¹⁰). Възрастните хора, при които е намалена способността за контрол и регулиране на телесната температура, са най-силно застрашени от инсулт и сърдечносъдови, бъбречни, дихателни и метаболитни заболявания (Matthies и др., 2008 г.). Въпреки че общият брой на смъртните случаи е в тясна зависимост от числеността на населението, промяната в процента на смъртност може да бъде много по-голяма в регионите, където условията са благоприятни за по-голямо затопляне.

Болести, разпространявани чрез храната¹¹. Наред с това, относителният дял на влияещите се от температурата инфекциозни болести, като например хранителните инфекции (*Salmonella* sp. и др.), вероятно ще расте. Едно неотдавнашно проучване

---

¹⁰ Доклад PESETA, <http://peseta.jrc.ec.europa.eu/docs/Agriculture.html>.

¹¹ Болести, разпространявани чрез храна инфекция, придобита вследствие консумация на заразена храна или напитка. Безброй микроби и токсични вещества могат да замърсят храните. Повечето от 250-те познати разпространявани чрез храна болести са инфекциозни и се причиняват от бактерии, вируси и паразити. Други разпространявани чрез храна болести по същество представляват отравяния, причинени от токсини, химически вещества, замърсяващи храната. Гадене, повръщане, коремни спазми и диария често съпътстват хранителните инфекции.

(PESETA, основаващо се на Kovats 2003) показва, че относителната тежест на болестта в Европа може да бъде значителна с евентуално допълнително 20 000 случая на година до 30-те години на 21-ви век и 25 000 до 40 000 допълнителни случая на година до 80-те години на 21-ви век.

Трансмисивни заболявания¹². Обръща се особено голямо внимание на промените, настъпващи при трансмисивните заболявания във връзка с изменението на климата. Междуправителственият комитет по изменението на климата (IPCC) предвижда, че това изменение ще доведе до промени при предаването на инфекциозните заболявания от носители като комари и кърлежи в резултат на промени в географското им разпространение, сезонната им активност и размера на популацията (Confalonieri и др., 2007 г.); от значение ще продължат да бъдат и промените в използването на земите и социално-икономическите фактори (напр. поведението на човека, движението на хора и стоки). Потенциалното увеличение на опасността от малария беше проучено посредством редица модели в различни райони на Европа. Въпреки че към настоящия момент е трудно да се направят точни прогнози, всеобщото мнение е, че общата опасност от предаването на малария, дължащо се на изменението на климата на местно равнище, е много ниска, особено ако са налице съответното здравно обслужване и се упреждава качествено контрол над комарите (ЕАОС/СИЦ/СЗО, 2008 г.).

Въпреки това е възможно да възникнат нови предизвикателства, тъй като промените в разпространението на носителите и капацитета им, особено в съчетание с повишената мобилност на хората, биха могли да улеснят въвеждането и предаване на местно равнище на нововъзникващи патогени. Пример за други заболявания, предавани от комари, беше наблюдаван през 2007 г. във връзка с **огнището на вируса чикунгуния в Европа**; продължителното наличие на подходящ носител може да създаде условия за бъдещи местни огнища на чикунгуния и дори на треска денга, макар и последният случай да е по-малко вероятен.

Наблюдават се също така промени в разпространението на кърлежите. Границата на разпространението им в ЕС се измества на север, както и на по-голяма надморска височина; освен това настъпването на по-меки зими може да доведе до увеличаване на популацията от кърлежи и следователно до излагане на хората на лаймска борелиоза и енцефалит, предаван от кърлежи. Докладват се също така промени в географското разпространение на мухите от рода *Phlebotomus*, които са носители на *Leishmania sp.* Необходимо е да се направят допълнителни проучвания, за да се определи ролята на изменението на климата за бъдещата епидемиология на други заболявания, като осигуряването на точни прогнози може да отнеме много години.

Проблеми, свързани с водите. Освен наводнения се наблюдават и редица други значими проблеми, свързани с водите. Беше направена връзка между поройните дъждове и редица огнища на заболявания, свързани с водите, дължащи се на мобилизиране на патогени или мащабно замърсяване на води поради течове от канализационни тръби. Намалването на количеството на водите през лятото може да увеличи възможността от бактериално и химично замърсяване. По-високите температури на водата могат да доведат и до увеличаване на случаите на вреден

---

¹² Трансмисивните заболявания са бактериални, вирусни или паразитни заболявания, които се предават на хора или животни чрез ухапване или ужилване от инфектирани носители като комари или кърлежи.

цъфтеж на водорасли. Възможно е също каптажи за питейна вода и водни басейни, използвани за отдих, да бъдат замърсени с увеличено количество фекални бактерии. Освен това недостигът на вода, подходяща за рутинните хигиенни практики, които са от голямо значение за здравето, като например правилното миене на ръцете, може да допринесе за настъпването на повече инфекциозни заболявания.

Качество на въздуха. Има редица други здравни проблеми, произтичащи от изменението на климата в Европа, а количествената оценка и преценката за тях все още не са достатъчно напреднали на европейско равнище. За разлика от драстичния спад на степента на замърсеност на въздуха, наблюдаван през последните десетилетия в Европа, опасността за здравето вследствие на това замърсяване продължава да бъде значителна, най-вече тази от частиците и озона (Тематична стратегия за замърсяването на въздуха, TSAP¹³). Въпреки това съществува голяма вероятност бъдещата политика за качеството на въздуха и за климата (смекчаване) да доведе до евентуално бъдещо увеличаване на респираторните заболявания и смъртността.

Изглежда, че най-значимите последици от изменението на климата са свързани с озона — основен замърсител в много райони на Европа. В проучванията на Европейската агенция по околната среда (ЕАОС), Съвместния изследователски център (СИЦ) и Световната здравна организация (СЗО) се докладва, че климатичните колебания и измененията на климата са довели до увеличаване на концентрацията на озон в Централна и Югозападна Европа и че е възможно предизвиканото от климата увеличение на нивото на озона да попречи на полаганите понастоящем усилия за намаляване на озона. Няма подробни предвиждания за бъдещи последици от изменението на климата върху замърсяването на въздуха в Европа; нещо повече, в скорошни проучвания във връзка със замърсяването на въздуха (напр. TSAP) не се посочва начинът, по който е възможно изменението на климата да се отрази на нивото на качеството на въздуха¹⁴.

Алергени във въздуха. Възможно е също така да има увеличена сезонност и продължителност на алергичните смущения (сенна хрема, астма¹⁵), което да се отрази върху преките разходи за здравни грижи и лекарства, както и да доведе до загуба на работни часове. И накрая, съществува възможността изменението на климата да се отрази непряко върху здравето, като въздейства на други определящи го фактори като качеството на въздуха на закрито и на открито, степента на замърсеност на въздуха и естеството, сериозността и периода на наличие на алергени в него като цветен прашец и плесени. Тази част от населението, която е изложена на потенциален риск, се състои от деца и възрастни хора. Въпреки това, хората, които вече страдат от хронични респираторни проблеми като астма, сериозни алергии или хронични обструктивни белодробни заболявания, ще бъдат особено изложени на риск.

Ултравиолетово лъчение. Друго непряко въздействие на изменението на климата върху здравето се дължи на потенциално променящото се ултравиолетово лъчение.

---

¹³ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0446:FIN:EN:PDF>.

¹⁴ Смята се, че на озона се дължат 21 000 случая годишно на преждевременна смърт в ЕС, както и над 100 милиона дни с респираторни проблеми (вж. TSAP).

¹⁵ Изследване ISAAC (Международно проучване на астмата и алергиите при децата): в периода 1999—2004 г. разпространението на астма при децата е в границите на 5 до 20 % според европейските изследователски центрове на ISAAC. Наред с други фактори, симптомите на алергия и астма са свързани с качеството на въздуха на закрито и на открито.

Вече беше демонстрирано, че по-високите околни температури влияят на избора на облекло и на времето, прекарвано на открито, а това може евентуално да доведе в някои райони до по-голямо излагане на ултравиолетово лъчение (Confalonieri и др., 2007 г.) Аспектите на потенциалната UV заплаха се разглеждат по проекта EUROSUN за количествено оценяване на излагането на слънце в Европа и последиците от него върху здравето. Целта на този проект, финансиран по Програмата на Общността в областта на здравеопазването, е да следи излагането на ултравиолетово лъчение и неговата връзка със случаите на рак на кожата, включително злокачествен меланом и катаракта¹⁶.

Психични заболявания. Вече ни е известно, че психологическите последици след сериозни бедствия могат да бъдат значителни, особено при високорискови групи като групата на децата. Увеличаването на бедствията в резултат на неблагоприятни условия, дължащи се на изменението на климата, може поради това да доведе до увеличаване на случаите на хора, засегнати по този начин.

Уязвими групи. Както вече беше определено във връзка с въздействието на горещите климатични вълни, общите последици върху здравето от изменението на климата ще се разпределят неравномерно между регионите на Европа. Тъй като здравето и благоденствието са свързани до голяма степен със социално-икономически фактори като доходи, жилища, заетост, образование, пол и начин на живот, влиянието на изменението на климата ще засили неравенството във и между държавите и ще доведе до неравномерно разпределение и допълнителни пречки пред групите с по-ниски доходи и пред някои уязвими групи като групата на децата, на работещите на открито, на възрастните хора, на жените и на хората със съществуващи преди това заболявания.

Така например наблюдаваната в наши дни смъртност в резултат на жеги показва силна социално-икономическа зависимост. В някои случаи на въздействие, напр. смъртност в резултат на жеги и във връзка със замърсяване на въздуха, възрастните хора са много по-уязвими, като може да има и допълнителни фактори, свързани със социално-икономическия статус, които засягат тази група.

Увеличаване на миграцията в резултат на изменението на климата. Въздействието на изменението на климата върху националните икономики, наличието на храна и вода, както и покачването на морското равнище биха могли да доведат до активизиране на миграцията на населението по света. Въпреки това, утежнената екологична обстановка ще се отрази преди всичко върху вътрешната и вътрешнорегионалната мобилност. Нарастващите нужди от хуманитарна помощ и здравна защита на уязвимите групи, мигриращи както към, така и в рамките на ЕС, биха могли да доведат до необходимостта от увеличаване на капацитета на системите на здравеопазване на държавите-членки.

Може да се очаква и увеличение на броя на разселените лица, пристигащи от държави, които не са членки на ЕС, на територията на Съюза (редовна дестинация за потока от мигранти), което ще утежни предизвикателствата пред системите на здравеопазване на държавите-членки. Осигуряването на подкрепа от страна на ЕС за държавите, от които

---

¹⁶ Освен това, от началото на 80-те години Европейският кодекс за борба срещу рака препоръчва да се „избягва прекомерното излагане на слънце“, като по този начин подкрепя политиките на Европейската комисия за предотвратяване на раковите заболявания. (http://www.cancercode.org/code_06.htm).

произхождат мигрантите, с оглед оказване на съдействие за справяне на място с потенциалното въздействие от изменението на климата и с разселените лица ще смекчи потенциалното въздействие от изменението на климата върху вътрешното и вътрешнорегионалното разселване. Тези мерки може да смекчат или ограничат потенциалните проблеми, с които биха могли да се сблъскат държавите-членки. По същия начин за националните системи на здравеопазване би било полезно да планират готовността си с цел увеличаване на капацитета им за справяне с предизвикателства от подобно естество.

1.3. Механизми за увеличаване на капацитета на ЕС за реагиране на изменението на климата във връзка с човешкото здраве

Подобряване на здравната сигурност

Съветът създаде Комитет за здравна сигурност (КЗС), който да действа като неофициален комитет, занимаващ се с въпросите във връзка с готовността и реагирането на основни заплахи за здравето като химични, биологични, радиологични и ядрени инциденти и грипна пандемия. Дейността на Комитета е съсредоточена върху три области, като всяка една от тях има подразделение, състоящо се от представители на държавите-членки. Тези области са следните: 1. обща готовност и реагиране на спешни ситуации, свързани с общественото здраве; 2. реагиране на химични, биологични, радиологични и ядрени атаки и 3. готовност и реагиране на грип. Въз основа на дейността на КЗС Комисията прие съобщение (COM 2005/605 окончателен от 28.11.2005 г.) относно задълбочаването на координацията в планирането на общата готовност за извънредни положения в общественото здравеопазване на равнище ЕС.

За координирана реакция по време на извънредно положение в сферата на общественото здравеопазване е необходимо свързване на съответните епицентрове на здравната криза на равнище държави-членки, Комисия и ЕС и международни агенции. Изискванията за адекватно управление и контрол включват: яснота относно жертвите и ресурсите при различните случаи, координация на реакцията и на комуникациите, анализ и управление на информацията, симулации на събития с анализ и обучение.

За да има готовност в случай на извънредни ситуации и кризи, всички горепосочени аспекти трябва да бъдат оценени и изпитани. Провеждането на специализирани и целенасочени учебни занятия и упражнения е един от наличните инструменти за оценка на нивото на готовност и за установяване на пропуските във всички компоненти на готовност на Европейския съюз. Комисията изготви тригодишен рамков договор, за да се създаде възможност за изпитване и подобряване на готовността посредством симулиране на кризисни ситуации в общественото здравеопазване, като сценариите са подготвени така, че да обхващат пет цели резултата (решаване на казуси, теоретични упражнения, упражнения на „командния пулт“, полеви учения и специални мероприятия за обучение на персонала).

Програма на ЕС в областта на здравеопазването

За логичното продължение на готовността е необходима осведоменост за промените и за надзора и мониторинга. Вече са налице редица инструменти благодарение на подкрепата за проекти по Програмата на ЕС в областта на здравеопазването, по-специално вследствие на екстремните метеорологични явления в Европа през последните години.

Финансирането на програми от страна на Общността спомогна за постигането на напредък в познанията за измеренията на изменението на климата, свързани с общественото здравеопазване. Програмата на ЕС в областта на здравеопазването¹⁷ подкрепя проекти и действия, целящи подобряване на информацията и знанията за разработване на информационни системи, свързани с екологичното здраве: борба срещу излагането на въздействие от околната среда и замърсяването на въздуха в градска среда или мониторинг на излагането на ултравиолетово лъчение и последиците от него за случаите на рак на кожата и катаракта. Беше предоставено финансиране за:

- **EUROHEIS**: Европейска информационна система по здравеопазване и околна среда и за оценка на риска и картографиране на заболяванията; **Aphekom**: Повишаване на знанията и комуникацията във връзка с вземането на решения, свързани със замърсяването на въздуха и здравеопазването в Европа), и **EUROSUN**: Количествено оценяване на излагането на слънце в Европа и последиците от него за здравето.

В съответствие с Плана за действие в областта на околната среда и здравеопазването Програмата на ЕС в областта на здравеопазването допринесе за работата по определящите за околната среда фактори, като се съсредоточи върху действията за изграждане на мрежи и обмен на добри практики; за справяне с качеството на въздуха на закрито като се вземат предвид комбинацията от въздействието на строителните материали, домакинските химически препарати и термичните условия в старите жилища; за справяне с качеството на въздуха в училищата. Беше осигурено финансиране, например, за:

- проекта **EuroHEAT**, предназначен за действия на различни равнища: от готовността на системата на здравеопазване, координирана с метеорологичните системи за ранно предупреждение, до съвременните обществени и медицински препоръки и подобренията в жилищния фонд и градското планиране.

Действията в областта на здравната сигурност са насочени към развитието и координацията на ранното предупреждение и системите за надзор в специфични области (напр. периоди на голям студ, последици от наводненията върху здравето, алергени във въздуха, ултравиолетово лъчение, трансмисивни и други видове инфекциозни заболявания при хората и при животните) в съответствие със Съобщението на Комисията за адаптиране към изменението на климата, включително последиците от него за здравето, и оценяване на въздействието на политиката. Финансиране беше осигурено за: **SENAPIS**: План за действие и информационни системи в областта на климата, околната среда и здравеопазването; **EUROMOMO**: Европейски мониторинг на свръхвисоката смъртност с оглед осъществяване на действия в областта на общественото здравеопазване; **HALINE**: Информационна мрежа за въздействието на алергените във въздуха върху здравето; **CLIMATE-TRAP**: Адаптиране към изменението на климата чрез обучение, оценка и готовност.

Ролята на Европейския център за профилактика и контрол върху заболяванията (ECDC)

---

¹⁷ Програма в областта на общественото здравеопазване: <http://ec.europa.eu/eahc/>.

Една от областите, влизащи в компетенциите на Европейския център за профилактика и контрол върху заболяванията, създаден с Регламент 851/2004/ЕО, се отнася до възникващите заплахи за здравето.

В рамките на пълномощията си ECDC проучи внимателно въпроса за въздействието на изменението на климата върху здравето. ECDC беше домакин на международен семинар за установяване на връзка между данните за околната среда и инфекциозните заболявания, който се проведе на 28—29 май 2008 г. в Сигтуна, Швеция. ECDC премина към изготвяне на мащабно проучване за възможността за реализиране на Европейска мрежа по въпросите на околната среда и епидемиологията (Мрежа ЕЗ) заедно с външни консултанти.

Чрез свързването на тези източници на информация мрежата ЕЗ трябва да съдейства за мероприятията за европейско ранно предупреждение за свързани с климата заболявания. Тя трябва също така да създаде възможност да се предвиждат и картографират случаите на инфекциозни заболявания във връзка с измененията на околната среда.

Освен проучването на възможностите, които предлага мрежата ЕЗ, ECDC задейства няколко други проекта, насочени към въздействието на изменението на климата върху разпространението на заразните заболявания.

През 2007 г. ECDC възложи широкомащабен проект, целящ да бъде направена оценка на мащаба и значимостта на трансмисивните заболявания в Европа. Като един от многото фактори, предизвикващи трансмисивни заболявания, изменението на климата беше разгледано като променлива в рамките на проекта. Ключов резултат от проекта е идентифицирането на приоритетни трансмисивни заболявания за Европа въз основа на вероятността да се появят такива и на потенциалното им отражение върху здравето на човека.

ECDC надгражда констатациите, направени в рамките на проекта за трансмисивните заболявания, като се съсредоточава по-подробно върху специфичните приоритетни заболявания. Един от проектите, който вече е в ход, ще се занимава с разработването на **карти на риска от треска денга¹⁸ в ЕС**, подготвени въз основа на набор от променливи, включващ прогнози за изменението на климата.

Междувременно ECDC поръча също така изготвянето на **обхватна оценка на риска, насочена специално към въздействието на изменението на климата върху заболяванията, разпространявани чрез храна и чрез вода в ЕС**. Този проект има за цел да се установят, оценят и приоритизират прогнозираните краткосрочни и дългосрочни въздействия на изменението на климата върху начините на предаване на заболяванията, разпространявани чрез храна и вода, включително салмонелоза, листериоза, криптоспоридиоза и кампилобактериоза. Следващата фаза на този проект, за която ще се използват констатациите по проекта, които трябва да бъдат направени до края на 2009 г., ще се състои в разработване на инструменти, чрез които държавите-членки да улеснят собствените си подобни оценки на риска в тази област.

---

¹⁸ Треската денга е вирусно заболяване, разпространявано чрез комари. То се причинява от няколко сродни вируса (четири различни арбовируса) и се разпространява чрез ухапване от комари, най-често *Aedes aegypti*, разпространени в тропическите и субтропическите региони.

ECDC лансира и проект за разработване на набор от инструменти, предназначени за държавите-членки, относно начина на извършване на оценките за податливостта и адаптирането към изменението на климата и към заразните болести. Наборът от инструменти ще предостави на държавите-членки научно издържани методологии и алгоритми за вземане на решения при извършването на оценки на податливостта и разработването на стратегии за адаптиране, насочени към смекчаване на предаването на заразни болести.

През 2009 г. ECDC ще си сътрудничи с шведското председателство на ЕС, за да съдейства за организирането на семинар по въпросите на зоонозите и изменението на климата. Предвижда се семинарът да се проведе на 2/3 юли 2009 г. в Йоншопинг, Швеция.

Статистическа програма на Общността

Европейската система за здравни интервюта (EHIS), чиято първа вълна в момента е в процес на изпълнение в Европейската статистическа система (ЕСС), извършва здравен мониторинг, включващ променливи на околната среда като част от събирането на данни от страна на Евростат относно здравословното състояние и факторите, определящи за здравето. Прилагането на новия Регламент 1338/2008 на Европейския парламент и на Съвета относно статистиката на Общността в областта на общественото здраве и здравословните и безопасни условия на труд ще бъде от ключово значение за установяването на система за постоянен мониторинг на здравето, която *inter alia* ще включва данни за човешкото здраве във връзка с изменението на климата.

Ролята на Рамковата програма на ЕС за научни изследвания

Петата рамкова програма за научни изследвания осигури подкрепа за редица проекти в областта на изменението на климата, като **проекта PHEWE** (Оценка и предотвратяване на значителните последици за здравето от метеорологичните условия в Европа) и **cCASHh** (Изменението на климата и стратегиите за адаптиране с оглед на човешкото здраве в Европа).

Основните проекти във връзка с последиците от изменението на климата за здравето в рамките на Шестата рамкова програма (6-та РП) са **EDEN** и **MICRODIS**. Проектът EDEN (Възникващи заболявания в променящата се европейска околна среда) се занимава с изучаването на начина, по който промените в европейската околна среда и екосистеми, независимо от това дали се дължат на засилването на човешката дейност или на изменението на климата, могат да окажат влияние върху пространственото и времевото разпределение и динамиката на човешките патогенни агенти. Проектът MICRODIS (Общо въздействие на извънредните явления върху здравето, обществото и икономиката: факти, методи и средства) има за цел изграждането на научна и емпирична основа за връзката между извънредните явления и тяхното въздействие върху здравето, обществото и икономиката¹⁹.

Допълнителни проекти по 6-та РП, засягащи в известна степен последиците от изменението на климата за здравето, са **GAL2EN** (Глобална европейска мрежа по въпросите на алергиите и астмата), **INTARESE** (Обща оценка на опасностите за

---

¹⁹ http://ec.europa.eu/research/environment/pdf/eur23460_en.pdf.

здравето, дължащи се на екологичните стресови фактори в Европа) и **CIRCE** (Изменение на климата и изследване на въздействието: околната среда на Средиземноморието)¹⁹.

По текущата Седма рамкова програма за научни изследвания (7-ма РП) през 2009 г. бяха лансирани два проекта: **ARCRISK** (Полярни опасности за здравето: въздействие върху здравето, наблюдавано на Северния полюс и в Европа в резултат на предизвиканите от климата промени в цикъла на замърсяване) и **CLEAR** (Изменение на климата, екологични замърсители и репродуктивно здраве), които разглеждат опасностите за здравето на полярните народи, дължащи се на предизвиканите от климата промени в разпространението на екологичните замърсители²⁰. Тази година започна и проект относно последиците за здравето от променящите се нива на повърхностното UV лъчение (**ICEPURE** – Количествено определяне на променящите се нива на UV лъчението и неговото въздействие върху човешкото здраве)²¹. И накрая, беше финансиран интегрираният проект **ESCAPE** (Европейско проучване по кохорти за ефектите от замърсяването на въздуха²²), който изследва последиците от замърсяването на въздуха за европейските народи, като разглежда и изменението на климата.

Считано от третата покана за представяне на предложения по 7-мата РП, поддейност „Околна среда и здраве“ по програмата за сътрудничество включва област на финансиране относно въздействието на изменението на климата върху здравето. Темите, представени в рамките на третата покана за представяне на предложения, включват изменението на климата и здравни въпроси, свързани с водите, както и количествено определяне на въздействието на изменението на климата върху здравето в развиващите се държави с ниски доходи. Други проекти, засягащи въпроси, свързани с изменението на климата, са **EUROSUN**, **PHEWE** и **cCASH**²³.

Международно сътрудничество, разширяване на ЕС и Европейска политика за съседство

Необходимо е да има сътрудничество с международни организации и с приоритетните партньорски държави на световно равнище, както и с държавите по линия на разширяването и Европейската политика за съседство на европейско и регионално равнище; също така трябва съседните държави да бъдат канени за участие в съвместните действия и да бъдат окуражавани да се ангажират с необходимите действия и мерки, включително с разработването на национални стратегии.

---

²⁰ ftp://ftp.cordis.europa.eu/pub/fp7/environment/docs/catalogue_projects_2008.pdf.

²¹ ftp://ftp.cordis.europa.eu/pub/fp7/environment/docs/catalogue-projects-fp7envnmp_en.pdf.

²² <http://www.escapeproject.eu/index.php>.

²³ http://ec.europa.eu/research/environment/themes/projects_en.htm#2.

2. ЗДРАВЕ НА ЖИВОТНИТЕ

2.1. Пряко и непряко въздействие на изменението на климата върху здравето на животните

Наблюдаваното в последно време развитие показва, че изменението на климата вече е оказало въздействие върху случаите на заболявания при животните, за които са характерни две направления:

Нерегулирани заболявания, т.е. заболявания, които не подлежат на законодателството на ЕС във ветеринарната област и които засягат условията на живот на животните и предразполагат към паразитни заболявания (напр. заразяване/поразяване от нематоди и тения), хранители разстройства, слънчев удар или дехидратация, които могат да бъдат от изключително значение за финансовото положение на стопаните, като в същото време официалното здравословно състояние на животните по отношение на заразните инфекциозни заболявания остава непроменено.

Регулирани заболявания, т.е. заболявания, които попадат в обхвата на международното и европейското законодателство във ветеринарната област и които оказват влияние върху опасността от сериозни инфекциозни заболявания при животните, особено трансмисивни заболявания, болести, зависещи от конкретни метеорологични условия и болести, предавани от диви животни. Тези заболявания са от значение за определянето на здравословното състояние на животните в дадена държава. Към тях се числят редица **трансмисивни заболявания** като треска от долината на Рифт, африканска чума по конете, африканска чума по свинете и западнонилска треска, като най-значителен е синият език със случая на появата му през лятото на 2006 г. в Нидерландия и сегашното му трайно разпространение в Швеция, което излиза доста по на север от познатото преди това разпространение на вируса.

Динамиката на **нетрансмисивните заболявания** като инфектиране с инфлуенца по птиците може също така да бъде повлияна от промените в маршрута за миграция и на дивите водоплаващи птици. В началото на 2006 г. ЕС вече преживя твърде студена зима в някои райони, водеща до недостиг на храна, а необичайното замръзване на открити водни пространства принуди някои водни птици да променят маршрута си на летене, което доведе до нахлуването на високо патогенна инфлуенца по птиците от подтип H5N1 в ЕС. Някои видове диви птици вече са намалили периметъра си на миграция, а това би могло да допринесе също за разпространението на някои инфекциозни заболявания при рибите в нови райони. Устойчивостта на вирусите в околната среда, включително във водата, също може да бъде повлияна от промените в температурата.

Дивите видове играят важна роля за предаването на заболявания по животните като инфлуенца по птиците, бяс, класическа чума по свинете и туберкулоза. Наличието на по-малко водоизточници ще доведе до по-голямо струпване на животни и ще създаде условия за устойчиво движение на патогени.

2.2. Механизми за увеличаване на капацитета на ЕС за реагиране на изменението на климата във връзка със здравето на животните

Роля на Стратегията на Общността за здравето на животните²⁴

---

²⁴ Съобщение на Комисията до Съвета, Европейския парламент, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите COM 539 (2007) окончателен.

Предвид че новата политика на Общността за здравето на животните е насочена към предотвратяването на заболяванията при животните, а не към реагирането на тях, тя цели също така разглеждането на беспорното въздействие на изменението на климата върху здравето на животните.

В плана за действие по тази стратегия се предвижда засилено събиране на данни, обмен на данни и укрепване на съществуващите системи за надзор на заболяванията при животните. Разработването на нова информационна система за заболяванията при животните (ADIS) ще осигури по-добри и по-сравними епидемиологични данни на специалистите, които се занимават с управление на риска, което ще им позволи да установяват, преценяват и реагират по-добре в ситуация на променящи се или възникващи заболявания.

Комисията **сформира работна група от епидемиолози, специализирани в надзора на заболяванията при животните (TFADS)**, която да дава съвети за подобрения в сегашните системи на ЕС за надзор на заболяванията при животните и за нови стратегии за надзор, напр. на западнорилската треска. За да се направи оценка на риска от появата на трансмисивни заболявания, които зависят твърде много от метеорологичните условия и изменението на климата, ще бъде необходимо в системите за ранно предупреждение да се включат метеорологични прогнози и анализи.

За да се създадат **допълнителни банки за ваксини за някои инфекциозни заболявания при животните** с оглед гарантиране на по-добра готовност, Комисията създаде наскоро работна група, която ще дава експертни становища по този въпрос. Надзорът на заболяванията трябва да бъде комбиниран с мрежа от специализирани лаборатории, притежаващи съответните способности за диагностициране, които да изпитват все още екзотични или редки заболявания, като напр. треската от долината на Рифт. За някои заболявания ще бъде необходимо да се засили сътрудничеството с лабораторни специалисти от трети страни, които имат специфичен опит със съответното заболяване, и да се мобилизират и координират научни ресурси на територията на ЕС, за да се предостави научно становище под ръководството на ЕОБХ в областта на здравето на животните.

Интегрираният подход към събирането и анализа на епидемиологични, ентомологични и екологични данни е от ключово значение, за да се постигне максимална синергия и да се избегне дублирането. Планира се също така дейностите за надзор на човешкото здраве и здравето на животните чрез засилено сътрудничество и обмен на знания да се включат в политиките.

По-добра осведоменост и готовност за заболяванията при животните

Като част от **плановите за непредвидени ситуации във връзка с някои инфекциозни заболявания при животните** държавите-членки трябва да гарантират осведоменост и готовност. Тези планове трябва да съдържат подготвена предварително информация за стопаните, ветеринарните лекари, свързаните сектори и обществото, включваща описания на заболяванията, превантивни мерки и практически мерки за контрол. Законодателството във ветеринарната област изисква освен това да се провеждат редовно занятия, включващи симулации.

Ранното откриване и реагиране на променящата се ситуация със заболяванията представлява ключов елемент от Стратегията на Общността за заболяванията при животните за гарантиране на осведоменост и готовност. Стопаните, ветеринарните

лекари, кланичните работници, собствениците на магазини за домашни любимци, частните собственици на домашни любимци (включително собствениците на екзотични животни) и другите лица, занимаващи се с животни, трябва да бъдат в състояние да забелязват дори незначителните промени в поведението на животните и в производствените данни.

Недвусмислената комуникация със заинтересованите страни е от ключово значение, за да може всички лица, боравещи с животни, да знаят какви са техните отговорности в общия контекст на здравето на животните, безопасността на храните и човешкото здраве, които заедно сформират понятието „Един свят — едно здраве“. Чувствителността към изменението на климата е аспект, който трябва да се разглежда като приоритет при категоризирането на рисковете за здравето на животните, при които ЕС може да се намеси.

Реагиране на кризи, свързани със здравето на животните

Дългосрочен капацитет за реагиране на кризи със здравето на животните вече съществува в Комисията въз основа на готовността за кризисни ситуации, бързия обмен на информация и тясното сътрудничество с ветеринарните органи на държавите-членки с оглед на бързото реагиране и справяне с кризи, свързани със здравето на животните. Той е доказал ефективността си за смекчаване на въздействието на огнищата на заразни заболявания върху здравето на животните и човешкото здраве (напр. високо патогенна инфлуенца при птиците от подтип H5N1). Обхватът на тези мерки може да бъде разширен с включването на други възникващи заболявания.

Ролята на научните изследвания в областта на здравето на животните и адаптирането към изменението на климата

По рамковата програма беше осигурена подкрепа за значителен брой проекти, които са свързани с политиката за здравето на животните и представляват особен интерес във връзка с изменението на климата и областите на действие.

В Седмата рамкова програма научните изследвания във връзка със здравето на животните са застъпени по-широко и са насочени към отчитане на промените, настъпващи с бързи темпове в световен мащаб, които включват по-специално изменението на климата, засягащо пряко екологията и развитието на инфекциозните агенти, техните носители и гостоприемници и водещо до възникването и повтарянето на заплахите.

Например, текущите проекти **ASFRISK** (Оценка и контрол на риска от африканска чума по свинете в ЕС) и **ARBOZOONET** (Международна мрежа за изграждане на капацитет за контрол на възникващите вирусни трансмисивни зоонози) по Седмата рамкова програма също могат да допринесат значително за работата по адаптирането към изменението на климата във връзка със здравето на животните.

3. РАСТИТЕЛНА ЗАЩИТА

3.1. Преки и непреки въздействия от измененията на климата за растителната защита

Очаква се глобалното затопляне да засегне сеитбооборота, растениевъдството и естествената растителност (гори, ливади и горски масиви), тъй като климатът е основната детерминанта за тяхното географско разпространение. Понастоящем натискът върху земеделието и горското стопанство от страна на вредни насекоми и пренасяни от насекомите болести е по-слаб в по-големите географски ширини поради по-неблагоприятните климатични условия. В северните географски региони проблемите, предизвиквани от некарантинни и карантинни вредители се считат за по-малобройни от наблюдаваните в южните.

Наред с търговията, която се счита за основно средство за въвеждането на вредни организми и инвазивни видове, глобалното затопляне играе допълваща роля като още един съществен „двигател на измененията“, който оказва въздействие върху честотата и сериозността на болестите по растенията. Като цяло то може да доведе до някои вредни икономически последици за отглеждането на посевни култури като създаде допълнителни разходи за селскостопански суровини, например продукти за растителна защита.

Прогнозира се значително въздействие върху пътищата за въвеждане на екзотични болести в нови географски региони, тъй като възникването на по-благоприятни климатични условия може да доведе до по-трайно установяване и по-широко разпространение на нови и мигриращи болести по растенията в области, които до този момент са били считани за свободни от вредители зони. Пример за това е огромната вреда, която понастоящем причинява нематодът по боровата дървесина *Bursaphelenchus xylophilus* в Португалия. Той представлява съществена заплаха за северните райони на ЕС и се смята, че ако средните температури надхвърлят 20°C през юли и август, следва да се очаква смъртност в размер на 50-90 % сред иглолистните.

В зависимост от географския регион промените в температурните амплитуди и измененията в разпределението на валежите могат да доведат до удължени и/или по-чести засушавания или наводнения. Местните видове растения ще бъдат изложени в по-висока степен на екологичен стрес и ще станат по-уязвими на вредители и болести. По принцип се очаква епидемиите от гъбични и бактериални патогени да нараснат и количествено, и по своята сериозност в области със засилени валежи²⁵. По-топлите лета обаче могат да благоприятстват и развитието на някои топлолюбиви гъби.

Високите температури през зимата и пролетта ще удължат вегетационния период, като изменят циклите на растеж на растенията гостоприемници и намалят тяхната толерантност. Ще се появяват повече на брой поколения насекоми за сезон. Популацията на насекомите и количеството *fungi inoculum*, преживяващи през зимния период, ще нараснат, което ще доведе до по-голям брой огнища на инфекция през сезона на следващата реколта. Допълнителните данни показват, че през топлите лета някои видове насекоми са разпространили географския си обхват на север. Производството на свободен от вируси посадъчен материал, като картофи за посев, ще

---

²⁵ http://www.foresight.gov.uk/Infectious%20Diseases/t7_2a.pdf.

става все по-трудно дори и по северните ширини, тъй като по-топлите зими ще благоприятстват оцеляването на листните въшки и ще улеснят разпространението на вирусните заболявания през лятото. Освен това, по-високите температури през зимата и по-дългите дъждовни периоди ще създадат благоприятни условия за появата на кореново гниене и мана.

От друга страна високите концентрации на CO₂ в атмосферата, заедно с покачването на температурите, биха могли да доведат до увеличаване на произведената биомаса, увреждаща добивите като цяло. Частичното топене на леда и на вечната замръзналост (слоят вечно замръзнали почви, намиращ се под повърхността) може да доведе до свиване на арктическата тундра и разпространение на горите на север. Други растения, сред тях и нови сортове и разновидности, могат да намерят по-подходящи условия за растеж, а в средните до големи географски ширини да се увеличи тенденцията към отглеждане на житни култури.

Следователно би било разумно да предположим, че вследствие глобалното затопляне е възможно вредата от повечето насекомни вредители да се увеличи. Също така има вероятност от умножаване на естествените врагове на вредителите, което да направи цялостните последици по-непредсказуеми. Това се дължи на факта, че в много случаи равновесието между вредители/болести, техните естествени врагове и растенията гостоприемници е много крехко.

Що се отнася до растителната защита, се признава, че бързо засилващото се напоследък навлизане на вредители в ЕС в селското стопанство (напр. *Diabrotica virgifera virgifera* по корените на царевицата), в горите и в обществените зелени площи (напр. нематод по иглолистните *Bursaphelenchus xylophilus*, смолен рак *Gibberella circinata* и червен бръмбар по палмите *Rhynchophorus ferrugineus*) налага установяването на по-тясна взаимовръзка между растителна защита и политика за околната среда.

3.2. Механизми за подобряване на способността на ЕС за справяне с измененията на климата във връзка с растителната защита

Съществуващият законодателен инструмент под формата на Директива 2000/29/ЕО на Съвета, заедно с решенията на Комисията, предвиждащи спешни мерки, съставляват основите на защитата срещу въвеждането и разпространението в Общността на карантинни вредители. Съгласно това законодателство държавите-членки сигнализират за новите прояви на вече съществуващи, но все още неустановили се вредни организми. В допълнение те осигуряват провеждането на контрол за растителна защита на входните точки на границите на Общността или по местоназначение, както и на контрол за откриването на новопоявили се вредители по растенията.

Комисията вече е създавала система за контрол, инспекция и оценка на положението с главно средство EUROPHYT, базата данни на ЕС за задържани пратки и вредни организми (еквивалент в областта на растителната защита на Системата за бързо предупреждение за храни и фуражи (RASFF)). Ежемесечно се провеждат срещи на мрежата от експерти от националните организации за растителна защита в рамките на съответния регулаторен комитет, по време на които се обсъжда положението и се вземат решения във връзка с управлението на фитосанитарните рискове, произтичащи от скорошни или по-ранни прояви на карантинни вредители. В рамките на Европейския орган по безопасност на храните специален комитет по растителна защита предоставя научна обосновка или оценка на риска от вредители.

Роля на научните изследвания

ЕС продължава в рамките на последователните рамкови програми за научни изследвания да полага непрестанни усилия в посока на развиване на научноизследователска дейност в областта на растителната защита. В рамките на 6-та и 7-ма рамкова програма около 25 научноизследователски проекта работят пряко или непряко в подкрепа на схемата на Общността за растителна защита и опазване на растенията като цяло. Тези изследователски проекти се занимават с проблемите на растителната защита от различни гледни точки, като употребата на биоагенти, мерки за възпиране, резистентност на растенията, устойчиво използване на продуктите за растителна защита или по-интегрирани подходи, като например интегрираното управление на вредителите (ИУВ).

Някои от тях, като **ENDURE** (Европейска мрежа за устойчиво използване на стратегиите за защита на културите) или **BIOEXPLOIT** (Използване на естественото растително биологично многообразие за свободно от пестициди производство на храни), са лидери на световно равнище. **EUPHRESKO** е един успешен пример от т.нар. **ERA-NET**, целящ координацията и интеграцията на различните национални програми за научни изследвания в областта на растителната защита в Европа.

Целта е да се продължат усилията в областта на научните изследвания в отговор на нуждите, породени от глобализацията, измененията на климата и от други фактори, в сътрудничество между европейските институции и служби, националните власти, изследователската общност и други заинтересовани страни.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Бялата книга „Адаптиране спрямо изменението на климата: към европейска рамка за действия“ излиза с предложение да се повиши издръжливостта на здравните и социални системи и подчертава необходимостта от осигуряване на подходящи механизми за надзор и контрол върху въздействията от изменението на климата върху здравето, като например механизми за епидемиологичен надзор и контрол на заразните заболявания или на последиците от екстремните събития. С цел осъществяване на действията, предвидени в Бялата книга посредством Програмата на ЕС в областта на здравеопазването, Стратегията на Общността за здравето на животните и съществуващото законодателство в областта на заразните болести, контрола върху болестите по животните и растителната защита, както и посредством работните планове на съответните агенции, следва да се отдаде приоритетно значение на следните стъпки в здравната област:

- Разработване на **ръководни насоки относно надзора**, които да бъдат придружени с подкрепа за прилагането и развиването на капацитет, като например подкрепа в микробиологията за откриване на рискове, свързани с храните, и познания и капацитет в областта на ентомологията. Очаква се тези ръководни насоки да бъдат изготвени до 2011 г.
- Разработването на **планове за действие за растителна защита при екстремни климатични условия** ще трябва да бъде обединено с планирането на мобилизационната готовност на здравните органи и служби, с цел да се помогне на

държавите-членки да преценят слабите си места по отношение на изменението на климата и да разработят стратегии за адаптация по отношение на здравето.

- Укрепване на тясното **сътрудничество между службите за защита на човешкото и животинското здраве и службите за растителна защита** в Комисията и в държавите-членки и засилване по-специално на надзора, който ще трябва в по-голяма степен да бъде обвързан със средства за набиране на знания и информация като метеорологичните наблюдения, ентомологичните данни, данните за качеството на водата, измерванията на качеството на въздуха, информацията от дистанционни проучвания, геологията, гъстотата на населението и много други информационни източници на цялата територия на Европа; ценността на тази информация беше ясно демонстрирана от Европейската екологична и епидемиологична мрежа.
- Укрепване на способността за развиване на **моделирането на последиците за здравето** като функция на екстремните климатични условия и добиване на данни за определяне на нуждите от подобро прогнозиране на горещите вълни.
- Укрепване на **обществените политики и обучението в областта на здравеопазването**, в това число и ефикасни системи за надзор и бързо реагиране, както и устойчиви програми за превенция и контрол.
- Оценка на въздействието от измененията на климата върху **уязвимите социални групи**.
- По-нататъшни усилия за **набелязване на ефикасни здравни мерки** и действия в общественото здравеопазване, включително укрепване на спешните медицински услуги, ранното предупреждение, образованието и обхващане на уязвимите слоеве от населението, както и по-добър достъп до ключовите детерминанти на здравето като чиста вода, електричество и канализация. Този аспект ще бъде включен в дейностите по проблемите на неравнопоставеността по отношение на здравеопазването, които са в процес на разработване.
- **Международното сътрудничество**, по-специално с агенции и международни организации като Световната здравна организация, Международното бюро по епизоотии и Организацията на ООН по прехраната и земеделието, представлява важно измерение, както беше посочено в Бялата книга. Предстои по-нататъшна работа, която включва:
- **Сътрудничеството със СЗО**, в Рамката за действие на СЗО в европейския регион и в рамките на резолюцията на Световната здравна асамблея относно измененията на климата и здравето, допълва действията на СЗО на територията на ЕС.
- **По-добро интегриране на мрежите за надзор за болести по животните**, посредством укрепване на сътрудничеството със съседните страни, в един по-широк контекст, като например в рамките на Европейската политика за съседство (ЕПС). Сътрудничество с трети страни, по-специално с държавите партньорки от приоритетно значение на глобално равнище, както и с държавите участнички в разширяването и държавите участнички в ЕПС, на европейско и регионално равнище. Провеждането на оценка относно готовността за реагиране във връзка с климатичните изменения като неотменна част от оценката на сигурността може да бъде допълнително стимулирано посредством активно насърчаване на съседните страни в посока на провеждане на съвместни дейности и предприемането на

необходимата работа и мерки, включително разработването на национални стратегии.

- **Засилване на надзора и контрола върху болестите по животните** посредством насърчаване на превантивните мерки, както вече е предвидено в Стратегията на Общността за здравето на животните, и подобро събиране на данни посредством Информационната система за болестите по животните (ADIS). Тя ще осигури по-подробна информация относно епидемиите от болести по животните в държавите-членки и ще бъде по-добре съгласувана с международните системи за докладване на болести като WAHIS (Световна информационна система за здравето на животните) на МБЕ и Центъра за управление на кризи (СМС) и Глобалната система за ранно предупреждение (GLEWS).
- По-добро интегриране на работата на Комисията в широкия контекст на мрежите за надзор на болестите по животните посредством **засилено сътрудничество със съседните страни**, например посредством Евро-средиземноморския съюз и ЕПС, както и в рамките на GF-TADS — **Глобалната рамка за прогресивен контрол на трансграничните заболявания**, създадена от МБЕ и ФАО (Организацията на ООН по прехраната и земеделието).
- Запазване на стремежа за осигуряване на **координиран подход в борбата срещу епидемиите от животински болести** посредством правилното изпълнение от държавите-членки на плановете за действия при извънредни ситуации и на мерките за готовност, надзор и превенция; широкообхватната хармонизация на законодателството относно мерките за контрол и правилата за търговия във връзка с различни инфекциозни заболявания, включително и тези, които биха могли да бъдат повлияни от изменението на климата, ще позволи екстензивни действия от страна на Общността.
- Продължаване на **съвместното финансиране**, по целесъобразност, **за надзор, ликвидиране и спешна ваксинация** в зависимост от епидемиологичната ситуация. Комисията вече укрепва своите съществуващи системи за надзор и ранно откриване, в сътрудничество с държавите-членки и експертни групи, по-специално що се отнася до трансмисивните заболявания, които понастоящем или придобиват по-широко разпространение, или се появяват в по-рано незасегнати области на територията на ЕС.
- Както и при здравето на хората и животните, несигурността във връзка с въздействието от глобалното затопляне върху производството на растителни култури и върху горите предполага необходимост от **надеждна оценка на свързаните рискове** от ново въвеждане на карантинни вредители, тъй като вредните въздействия биха могли да засегнат не само безопасността на храните и фуражите, но и продоволственото осигуряване²⁶.
- **Установяване на по-тесни връзки между растителната защита и политиката за околната среда.** В допълнение към защитата на земеделието и овощарството се очаква ЕС да се грижи и за запазване на здравето на екосистемите, естествените среди, горите и европейския ландшафт срещу чужди вредители.

---

²⁶ [ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/meeting/013/ai785e.pdf](http://ftp.fao.org/docrep/fao/meeting/013/ai785e.pdf).

- **Оценката на съществуващата правна рамка на Общността в областта на растителната защита** ще разгледа по какъв начин може да бъде постигната по-добра степен на готовност за посрещане на новите предизвикателства, включително и с последиците от изменението на климата.

Посредством съществуващите целенасочени политики на Общността и преразглеждане, а, при необходимост, и актуализиране на съответното законодателство на ЕС, здравният сектор ще бъде развит с оглед на неговата интеграция в предложената Европейска рамка за действие.